

لباس محلی اقوام ترکمن

لباس سنتی قوم ترکمن به خاطر داشتن رنگ های شاد و طرح های متنوع از گذشته زبازد خاص و عام بوده و نمایانگر فرهنگ و هویت این قوم به شمار می آید.

ترکمن صحرا، سرزمین میراث کهن فرهنگی

مدت ها پیش در جریان انجام یک پروژه ی گردشگری با یکی از لباس های سنتی اقوام ترکمن آشنا شدم. زیبایی و تنوع این لباس ها سبب شد تا هرچه بیشتر درباره ی فرهنگ و هنر قوم ترکمن مطالعه کنم و با ویژگی های بی نظیر و خاص این فرهنگ غنی آشنا شوم. ترکمن صحرا سرزمینی ست سرشار از جاذبه های باستانی و تاریخی با ارزش و هم چنین میراث فرهنگی و معنوی کهنی که قوم ترکمن خلق کرده است. حتما برای شما هم جالب است تا هر چه بیشتر از این منطقه و ساکنان قدیمی اش بدانید. پس با خیال راحت یک چای یا دمنوشی دلچسب برای خود مهیا کنید و در ادامه ی این مقاله با من همسفر شوید.

نام ترکمن ها در یک دایره المعارف چینی

ابتدا اجازه دهید تا مختصری از قوم ترکمن برایتان بگویم. قوم ترکمن از عشایر استان گلستان و خراسان شمالی محسوب می شود. اگرچه تاریخچه ی این قوم بسیار پیچیده تر از این ها بوده و می شود گفت که ترکمن های ایران و کشور همسایه یعنی ترکمنستان از یک ریشه بوده اند. اگر با ذره بین خود به سراغ کتاب های تاریخی برویم، می بینیم که اولین بار نام ترکمن ها در یک دایره المعارف چینی مربوط به قرن هشتم میلادی دیده شد.

این اقوام زرد پوست و ترک زبان هزاران سال پیش در شمال مغولستان زندگی می کردند. نویسندگان ایرانی هم اولین بار در قرن پنجم هجری قمری به اقوامی اشاره کردند که در آسیای مرکزی مستقر بوده اند.

طوایف قوم ترکمن

قوم ترکمن شامل طایفه های مختلفی است. از این میان طایفه های گوگلان، یمرلی و آل علی در جلگه های کوپت داغ، طایفه های ساریق، ار ساری و سالر در اطراف قوچان و بجنورد و طایفه ی یموت در شمال خراسان و رود اترک ساکن بودند. اما در سالیان بعد این طایفه ها به دلایل مختلف سیاسی و جنگ های متعدد بارها جا به جا شدند. تا جایی که قلمرو خود را تا مرو ادامه دادند. آن ها گاه از قلمروی کنونی ایران خارج و گاه به آن وارد می شدند. سال ها به این منوال گذشت تا جایی که در سال ۱۹۱۸ میلادی،

ترکمن ها مدام میان مرزهای ایران و شوروی در رفت و آمد بودند و عملاً تابعیت هیچ کدام را نداشتند.

ترکمن ها خالق امپراطوری عثمانی

پس از سال ۱۳۴۸ شمسی بیشتر ترکمن ها یک جانشین شدند و از آن به بعد در محدوده ی استان گلستان زندگی می کنند. گروهی دیگر از ترکمن ها که نیمه کوچنده محسوب می شوند در شرق استان گلستان به دام داری و دامپروری مشغول هستند. اما شاید دانستن این نکته هم برای شما جالب باشد که امپراطوری بزرگ عثمانی را در واقع ترکمن ها به وجود آوردند که داستان بسیار جالبی دارد ولی متأسفانه فرصت بیان آن در این مقاله نیست. پس اجازه دهید هر چه سریعتر به سراغ یکی از جذاب ترین بخش های فرهنگ ترکمنی یعنی پوشاک سنتی آن ها برویم.

پوشش متنوع اقوام ترکمن

زیبایی و تنوع لباس های قوم ترکمن، تحسین هر بیننده ای را در پی دارد. زنان و مردان ترکمن در سنین مختلف لباس های متفاوتی به تن می کنند. پوشش آن ها شامل انواع بالاپوش ها، پیراهن ها، شلوارها، کلاه ها، سربندها، روسری ها، زیورآلات و کفش ها می باشد. باید بدانیم که قسمت هایی از فرهنگ قوم ترکمن نیز مانند سایر اقوام شریف و عزیز ایرانی در طول سالیان گذشته تحت تاثیر فرهنگ مدرن شهرنشینی قرار گرفته است.

بنابراین ممکن است قسمتی از مطالبی که در ادامه می آید صرفاً مختص به گذشته بوده و فقط قسمت هایی از آن امروزه نیز وجود داشته باشد. با این حال یادآوری و بیان تمام این جزئیات زیبا، ضروری به نظر می رسد؛ چرا که وظیفه ی ما حفظ فرهنگ غنی ایران زمین، حتی در تاریخ و گذشته های دور است.

ابریشم خالص، عنصر اصلی لباس ترکمن ها

شاید برای شما جالب باشد که بدانید در گذشته اکثر لباس های ترکمنی از ابریشم خالص تهیه می شدند. زنان ترکمن زمانی از سال را به پرورش کرم ابریشم اختصاص می دادند. کاشت درختان توت، رسیدگی به آن ها و پرورش کرم ابریشم نیازمند یکجانشینی بود. بنابراین تنها طایفه های یکجانشین ترکمن این کار را انجام می دادند. سپس در تابستان و پاییز از پيله ی این کرم ها ابریشم مرغوب به دست می آمد. برای تهیه ی پارچه ی ابریشمی از دستگاهی به نام "تارا (Tara)" استفاده می شد. در نهایت این پارچه به دست زنان و مردان هنرمند به زیباترین لباس ها مبدل می گردید.

رنگ آمیزی پارچه با رنگ های طبیعی

این پارچه ها نه با رنگ های شیمیایی و آسبب زننده به محیط زیست، بلکه با رنگ های زیبای موجود در طبیعت مانند انار، پوست انار، گردو، روناس و گیاهان خودروی صحرایی رنگ آمیزی می شدند. متأسفانه امروزه پارچه های آماده و تولید شده در کارخانه های بزرگ جای پارچه های ابریشمی را گرفته اند و مراحل سنتی تهیه لباس ترکمنی به ندرت صورت می گیرد.

دوخت لباس ترکمنی با پارچه های مرغوب

برای تهیه لباس های زیبای ترکمنی هم چنین از پارچه های نخی، کتانی، ماووت (پشمی)، تورمه (برای دوخت نوعی کت به نام چاویت)، تابدا و ساوسانی (ابریشمی و برای دوخت پیراهن)، آلاتاو (ابریشمی و برای دوخت کت چاویت، جولبار و بی جامه)، تکه قرمزی (ابریشمی و برای دوخت پیراهن و شلوار) و ساری تخته استفاده می شد.

تزیینات پوشش زنان ترکمن

دختران ترکمن موهای زیبای خود را چهار رشته می بافند که دو رشته در جلو و دو رشته در پشت آن ها قرار می گیرد. به این شیوه ی بافت مو "دورت اوروم" می گویند. آن ها برای هر چه زیباتر کردن موهایشان از " ساچ باغ" استفاده می کنند. آویزه هایی از جنس طلا و نقره نیز در موهای خود قرار می دهند. آن ها هم چنین کلاهی گرد و بدون برجستگی را که با پولک یا "قبک" های نقره ای تزیین شده بر سر می گذارند. این کلاه اسامی گوناگونی مانند " بوروک (Börük)", "تاسه گ" یا "تاخیه" دارد. هم چنین دختران ترکمن هرگز موهای خود را نمی تراشند و این عمل را ناپسند می دانند. زمانی که دختر زیبای ترکمن نامزد می شود، در نوک قبک های کلاهش پره های پرنده ای به نام "اوتاغه" را قرار می دهد و با گذاشتن این پرها، اطرافیان دختر را "اوتاغه لی غیز" صدا می کنند.

زیورآلات ترکمن ها با اسامی منحصر بفرد

حتما از زیبایی زیورآلات ترکمنی شنیده اید. بارها شده که در نمایشگاه های صنایع دستی یا گردشگری محو تما شای زیورآلات ترکمنی شده ام و آرزو کرده ام همه ی آن ها را با خود به خانه ببرم! این زیورآلات انواع مختلفی دارند مانند: "آچار باغ" که گردنبندی نقره ای با آب طلا می باشد. "قولاق حالقه" که گوشواره ای زیباست و خود انواع گوناگونی مانند "ایلی حالقه" یا "تومار چالقی حالقه" دارد. "بیله زیگ" که دستبندهایی زیبا هستند. "یراق" تسمه ای چرمی که با انواع پولک های نقره ای و آویزها تزیین می شود. "چکه لیق" زیوری از طلا و نقره و نگین های عقیق که در طایفه ی چاودر از بوروک یعنی کلاه دختران ترکمن آویخته و در طایفه ی گوگلان به نام "قیناچ اوجی" خوانده می شود. "انسه لیک" تزیینی از طلا، نقره و نگین های عقیق به همراه زنگوله های نقره ای که در پشت پیراهن دختران ترکمن قرار می گیرد. و تعداد زیادی زیورآلات دیگر که نام بردن و بررسی تمام آن ها در این مقاله میسر نیست.

دختران ترکمن سینه ریزی به نام "بوقاوا (Bukaw)" بر گردن خود می آویزند. هم چنین برای زینت بخشیدن به یقه ی پیراهنشان از زیوری به نام "گل یقه (Gül Ýaka)" استفاده و آن را به یقه متصل می کنند. دختران کمربندی به نام "هنجی غوشاق (Guşak)" که از دانه های ریز تسبیح ساخته می شود نیز به کمر می بندند.

اجزای پیراهن ترکمن ها

پیراهن های قرمز رنگ زیبای آن ها در قسمت یقه و مچ سوزن دوزی زیبایی دارد. پیراهن ترکمنی از سه قسمت "ینگ (Ýeň)" به معنای آستین، "یان (Ýan)" به معنای پهلوی و "آشری (Aşyry)" به معنای دامن تشکیل می شود. ممکن است بر تن آن ها نیم تنه هایی ببینید که بر پشت آن ها به وسیله ی زیورآلات تصاویر سپر یا تیر و کمان را شبیه سازی کرده اند. شلوارهای ترکمنی که "بلق" نامیده می شوند نیز در قسمت پاچه به زیبایی سوزندوزی می شوند. این سوزندوزی به اشکال مختلفی مانند سر شتر (دویه کله)، نقش جوجه (سگدرمه جویجه)، بال پرنده (قوش غانات) و نقش عقرب (موی نقش) انجام می شود. و اما کفش ها. احتمالاً اگر کفش های زنان ترکمن را ببینید، نقاشی های قدیم ایرانی در ذهنتان نقش می بندد. کفش هایی با نوک برگردان و پاشنه ای بلند که به آن "گل میخ لی" یا "قرمه کوش" می گویند و توسط کفاشان ماهر و هنرمندان محلی ساخته می شود.

پوشش عروس های ترکمنی

و اما به زمانی برسیم که دختر زیبای داستان ما بزرگ شده و قرار است که عروس شود. دختر کلاه دخترانه اش را دیگر بر سر نمی گذارد. بلکه پیشانی بندی به نام "بورینگ"، "ها ساوا" یا "توپبی (Topbi)" جای آن را می گیرد. این پیشانی بند به شکل نیم تاجی است که با آویزه های طلا و نقره تزیین شده و جالب است بدانید که تازه عروس پس از دو یا سه روز پیشانی بند را به خانه ی پدری اش بازمی گرداند. دلیل این رسم هم این طور بیان می شود که شانس عروسی برای خواهران کوچکتر عروس به آن خانه بازگردد.

فلسفه بستن موهای عروس ترکمن

زنان ترکمن پس از ازدواج موهای خود را به روش "هلی اوروم" می بافند و موهای خود را به پشت می اندازند. به این روش انداختن موها به پشت سر "ساج آرقا آتما" می گویند. در اصل این یک فلسفه ی زندگیست. زنان ترکمن با این روش اعلام می دارند که از دغدغه های گوناگون زندگی رهایی یافته اند.

تاج عروس زنان ترکمن

و اما تاج عروسی که همراه زندگی زنان ترکمن می شود. پس از اینکه ها ساوا از پیشانی نو عروس باز می شود، مادرشوهر تاج عروسی را بر سر نوعروسی می گذارد. این مراسم کمی مرا به یاد بله گفتن های عروس در مراسم های عروسی امروزی انداخت. همان طور که عروس تا سه مرتبه بله را نمی گوید و مادر شوهر به او زیرلفظی می دهد، عروس ترکمن نیز از به سر گذاشتن تاج عروسی به سر امتناع کرده و در نهایت به اصرار مادر شوهر تاج عروسی را بر سر می گذرد. این تاج بلند از نی های بسیار ریزی بافته می شود. سپس بر روی آن پارچه ای کشیده می شود و زیورهای پیشانی که نام های گوناگونی مانند "آلین شای"، "ایگمه" و "اوریما" دارند به این پارچه وصل می شوند.

فلسفه تغییرات تاج زنان ترکمن

نکته ی جالب توجه فلسفه ی تغییرات این تاج در طول زندگی زنان ترکمن است. گفته می شود هر سال مقداری از ارتفاع این تاج کم می کنند. تا جایی که کوتاه کوتاه می شود و به آن "تبرک" می گویند. در این مرحله رنگ پارچه ی تاج به رنگ سیاه تغییر می کند که به معنای کارکشتگی و مجرب بودن است. رنگ پارچه در جوانی قرمز رنگ بوده که به معنای طراوت و شادابی دارنده ی آن است. هم چنین زمانی که زن ترکمن به پیری برسد و نوه ی دختری اش را عروس و نوه ی پسری اش را داماد کرده باشد، پارچه ی تاجش به رنگ سفید در می آید که به معنای عاقل بودن است. این همان مفاهیم پنهان و خاموش در لایه های فرهنگ است که به تدریج نسبت به آن ها بی اعتنا شده ایم.

بازگشت به سنت و هویت

جالب است که امروزه شعار اصلی طراحان جهانی و مطرح مد و فشن این است که لباس و پوشش هر فردی باید بیان کننده ی شخصیت و افکار آن فرد باشد. با این حال ما سال ها است از مفهوم گرایی هنر نیاکانمان فاصله گرفته ایم و هنر را به سطحی ترین شکل ممکن بروز می دهیم. اما برگردیم به داستان نو عرو سمان. نوعروس های ترکمن هم چنین برای دوران ازدواج نیم تنه های بسیار زیبایی به نام "چاووت" تهیه می کنند. این نیم تنه ها با آویزه های سکه و پولک های نقره ای و هم چنین سوزن دوزی های پرکار تزیین می شوند.

پوشش مشترک زنان و مردان ترکمن

اما از "دون (Don)" زنانه ترکمن بگوییم. دون نام پوششی مشترک میان زنان و مردان ترکمن است و البته با تفاوت های در طراحی و دوخت. دون زنانه از ابریشم تهیه می شود و دو نوع "گی بییم دون" و "قرمز دون" دارد.

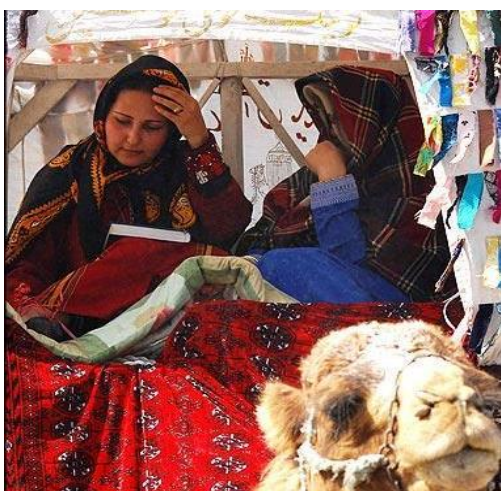
گی بییم دون بیشتر در مجالس و مهمانی ها پوشیده می شود و با پولک دوزی های زیبا تزیین می شود. اما نوع دوم که قرمز دون نام دارد را نوعروس زیبای ترکمن در روز عروسی بر سر می اندازد. قرمز دون دارای سوزن دوزی های بسیار زیبا می باشد. هم چنین برای هر چه زیباتر شدن آن از انواع زیورآلات و سکه استفاده می کنند. هم چنین رسم است که نوعروس ترکمنی تا مدت ها جلوی دهان خود پارچه ای به نام "یاشماق" می بندد و از صحبت کردن میان خانواده ی شوهر خودداری می کند. این نشانه ی حجب و حیای نوعروس است. پدرشوهر نیز پس از مدتی در طی مراسمی به عروس اجازه می دهد رو بند خود را بردارد.

پوشش زنان طایفه یموت

زنان طایفه ی یموت در مراسم های خود از نوعی بالاپوش به نام "چابیت (çabyt)" استفاده می کنند که با توجه به جنس انواع مختلفی دارد. چابیت ها از مخمل یا ابریشم تهیه می شوند. این بالاپوش از کمر به پایین گشادی و در دو طرف چاک دارد. چابیت مخملی از داخل دارای گلدوزی های بسیار زیادی است و به صورت جلو باز استفاده می شود؛ هم چنین آستین هایی کوتاه دارد. در حالی که چابیت ابریشمی که از ابریشم قرمز تولید می شود، آزادی متوسط، یقه ای ساده و هم چنین آستین های بلندی دارد که تا رسیدن به مچ تنگ تر می شود. قد بلند چابیت ابریشمی تا ساق پا می رسد.

روسری ترکمنی

احتمالا همگی ما نام روسری ترکمنی را شنیده ایم. این روسری های زیبا با طرح و نقش اصیل خود توانسته اند به خوبی فرهنگ قوم ترکمن را معرفی کنند و حتی به مجموعه پوشاک مردمان شهرنشین راه پیدا کنند. هر چند سال یک بار نیز مجددا محبوب شده و به استایل جوانان اضافه می شود. روسری های ترکمنی به طور کلی به دو نوع تقسیم می شوند. نوع اول که "کورتته" نام دارد، ضخیم تر است و سوزن دوزی پرکار و مفصلی دارد. نوع دوم که "قینگاچ (Gyňaç)" نامیده می شود، نازک تر است و از ابریشم تهیه می شود. قینگاچ خود انواع متنوع تری دارد که شامل "قرمزی قینگاچ" و "کله لی قینگاچ" را شامل می شود. هم چنین روسری های دیگری به نام "چاشو (çäşew)" نیز وجود دارد. که زنان یموت بر سر می کنند و از جنس حریر است. چاشو نیز انواع مختلفی مانند "ارش چاشو"، "المینچه چاشو"، "آطلاز چاشو"، "غارتمه چاشو" و "چاشو چارققد" دارد. چارققد نیز روسری ای به شکل مربع و عموماً ۱/۵ مترمربعی می باشد که با ریشه هایی به نام "پورچیک"

تزیین می شوند. زنان ترکمن هنگام مراجعات و رفت و آمد شهری، آن را از وسط تا به شکل مثلث بر سر می گذارند.

پوشش مردان ترکمن

پسران در کودکی و هم چنین مردان پیر موهای خود را می تراشند. ولی جوانان ترکمن موهای خود را ساده می گذارند. لباس اصلی مردان ترکمن "دون (Don)" نام دارد که بالاپوش و ردای بلندی است که تا زیر زانو می رسد و انواع مختلفی مانند "غزیل دون (Gyzyl/ Gyrgyz don)" و "غارما دون (Garma don)" دارد. اگر دون از ابریشم تهیه شود و تمام آن به رنگ قرمز باشد، غزیل دون نامیده می شود. ولی اگر بافت پارچه یکنواخت نباشد و برای تهیه آن از پيله هایی با رنگ های متنوع استفاده شود، به آن غارما دون می گویند. غارما دون معمولا رنگی متمایل به زرد دارد. برای حاشیه و به اصطلاح خرچکار لباس از نوارهای سوزندوزی زیبایی به نام "آلاجا (Alaja)" استفاده می شود. هم چنین مردان بر روی دون کمربندهایی به نام "شده غوشاق (Guşak)" یا "ترمه شال (Tirme)" می بندند.

پیراهن مردان ترکمن

مردان ترکمن در اکثر مواقع از پیراهنی بسیار ساده استفاده می کنند که یقه ای گرد و بسیار کوتاه دارد. این پیراهن که به اصطلاح "سپ یقه" نامیده می شود، دکمه ای ندارد و به جای آن از بندهایی به نام "یقه یوپ" استفاده می کنند. ولی اگر پیراهن از نوع "چک یقه"، "گزک یقه" یا "اوزیقه" باشد، سوزندوزی های پرکار و مفصلی با طرح نوک جوجه یا "جویجه بورون" خواهد داشت. همین طور ممکن است سر آستین پیراهن گلدوزی شده باشد که به آن "گلباغ" می گویند. شلوار مردان ترکمن شلوار گشاد ساده ای از جنس پنبه و کتان به نام "اوپچور" است. هم چنین جولبار بی دکمه که برای محکم کردن آن، از بند تنبان استفاده می کردند، نوع دیگری از شلوار مردانه ی ترکمنی می باشد.

تلپک، معروف ترین کلاه مردان ترکمن

حتما در عکس ها و تصاویر کلاه های معروف مردان ترکمن را دیده اید. معروفترین کلاه ترکمنی "تلپک" نام دارد و از پوست گوسفند تهیه می شود. مردان ترکمن تلپک را هنگام بر سر گذاشتن بر روی بوروک قرار می دهند. این کلاه ها انواع مختلفی مانند "دومه تلپک (Düwme Telpek)", "پخور تلپک" (کلاهی بلند با پشم های مشکی و بلند) و "شپیومه تلپک (Shypyrma Telpek)" (کلاهی متوسط که در قسمت بالایی فراخی دارد) دارند. پسران و مردان ترکمن به هنگام نماز خواندن از بوروک ساده استفاده می کنند که قبلا در قسمت پوشش زنانه به آن اشاره شد. هم چنین زمانی که مردی به مکه می رود و اصطلاحا حاجی می شود، دستاری سفید رنگ به دور بوروک می پیچد و به صورت عمامه بر سر می گذارد.

چکمه و پاپوش مردان ترکمن

در گذشته ها مردان ترکمن از چکمه های بلند چرمی (Çekme) که نوکی برگردان داشتند استفاده می کردند. هم چنین نوعی پاپوش به نام "چپک (Çepik)" که از چرم شتر ساخته می شد را در تابستان ها به عنوان پاپوش تابستانی به پا می کردند. قبلا هم گفته شد که اساس زندگی قوم ترکمن بر دامداری و دامپروری بوده، بنابراین کفاشان ماهر باید به فکر چوپانان نیز می بودند. آنها از پوست گاو نوعی "چارق (Çaryk)" می ساختند که مناسب استفاده ی طولانی مدت در شرایط سخت صحرا و چراگاه هایی دارای خاک نرم بود. چوپانان ترکمن قبل از به پا کردن چارق، نوعی پارچه به نام "دولاق (Dolak)" را نیز به دور پا می پیچند.

پوستین های معروف ترکمن ها

در میان اقوام صحرا نشین و گاها عشایر، برای گذر از زمستان های سرد و سخت دسترسی به لباس های گرم یک نیاز ضروری به نظر می رسد. بنابراین ترکمن ها در تولید پوستین های با کیفیت نیز تبحر دارند. این پوستین ها با توجه به نوع عمل آوری و دباغی و هم چنین سن دام انواع متفاوتی دارند. بهترین نوع پوستین "باغانا ایچمه ک" نام دارد و انواع مختلف دیگری مانند "ایچمه ک"، "سیلکمه ایچمه ک" و "ایش ایچمه ک"

نیز تولید و استفاده می شود که مورد آخر بیشتر در زمان کار پوشیده می شود. هم چنین لباس مخصوص دیگری نیز از پشم شتر تهیه می کنند که "چاکمن (Çäkmen)" نام دارد. چاکمن نوعی بالاپوش بلندتر از کت می باشد که با توجه به کیفیت پشم مورد استفاده انواع مختلفی دارد.

زیورآلات مردان ترکمن

اگرچه زیورآلات مردان ترکمن به گستردگی زیورآلات بانوان نیست، اما نمی توان به راحتی از کنار آن ها گذشت. انگشترهای زیبای طلا و نقره، کمربندهای اصیل نقره ای و کاردهایی که در قسمت تیغه نقوشی زیبا دارند و دسته شان از عاج است نمونه هایی از این زیورآلات هستند.

پوشش اسب های ترکمنی

مگر می شود از قوم ترکمن صحبت کنیم و از جایگاه خاص و ممتاز اسب در فرهنگ ترکمنی هم اطلاع داشته باشیم و پوشش مخصوص اسب های ترکمنی را فراموش کنیم؟ پوشش اسب قسمت های مختلفی دارد:

(۱) "اچرگی" که درونی ترین پوشش اسب است.

(۲) "گزرمن" نوعی نمد ایت که بر روی اچرگی قرار می گیرد.

(۳) "اورتمن" و "جل" پوشش های بعدی بعد از گزرمن، گلیم ها و قالیچه هایی زیبا و چشم نواز هستند. وقتی که تمام موارد بالا به درستی بر روی هم قرار گرفتند، به وسیله ی شکم بندی به نام "قارین باق" بر روی سینه ی اسب متصل می شوند. هم چنین در زمستان ها اسب ترکمن را با نمادی سفید رنگ به نام "بورامه کچه" می پوشانند. جالب است بدانید که ترکمن صحرا خاکی نرم دارد و نیازی نیست که اسب ها را نعل کوبی کنند. اما هر اسبی زین (ایه ر) و رکابی متصل به زین (اوزنگ) دارد. طنابی مخصوص که از کنار لگام عبور می کند نیز "یان طناب" نام دارد.

زیورآلات اسب های ترکمنی

همین طور باید بدانید که این اسب های باوقار و زیبا انواع و اقسام زیورآلات مخصوص به خود را دارند! بگذارید شما را با این زیورآلات آشنا کنم:

(۱) آلاغایش و گووس بند: این زیور که بسیار با ارزش و گران قیمت است، نوعی بند چرمی تزیین شده با نقره و طلا می باشد که به گردن اسب می بندند. گووس بند نیز از طلا و نقره تولید و بعد از آلاغایش بسته می شود.

(۲) یل فه ووچ: پیشانی بندی برای اسب که زیوری از طلا و نقره هم دارد. علت استفاده از این پیشانی بند آسایش اسب و دور کردن حشرات مزاحم از اطراف آن می باشد.

تغییرات پوشاک زنان و مردان ترکمن تا امروز

اتفاقات مختلفی که در طول تاریخ اقوام مختلف ایرانی رخ داده، تاثیر مستقیمی بر فرهنگ این اقوام داشته است. از غذا، آداب و رسوم و پوشاک گرفته تا شیوه ی معیشت و نوع زندگی این مردم. فرهنگ قوم ترکمن نیز در طول سال های گذشته دستخوش تغییرات بسیاری شده است. بعضی از آن ها به اجبار و بعضی دیگر به اختیار. با قانون اجباری یک جانشین شدن عشایر ایرانی موسوم به تخت قاپو، یکسان سازی پوشاک ایرانیان و پیروی از الگوهای غربی در تولید پوشاک، جامعه ی عشایری و قبیله ای ایران تغییرات بسیاری کردند.

کمرنگ شدن استفاده از پوشاک سنتی

با گسترش شهرها، افزایش مهاجرت از روستاها به کلان شهرها و تعاملات جامعه ی شهری و روستایی، استفاده از پوشاک سنتی ترکمن به تدریج کم رنگ تر شد. جوانان از پوشاک متداول شهری استفاده می کردند. عموم مردم نیز تلفیقی از سنت و مدرنیته. به گونه ای که در پوشاک آن ها قسمت هایی مدرن و شهری و قسمت هایی سنتی و اصیل دیده می شد. مردان دیگر به جای دون یا پوستین، از کت، پالتو، بارانی یا اورکت های غربی استفاده می کردند. زیورآلات متعدد و سنگین محدود به مراسم های بسیار سنتی و نمادین شد. استفاده از پارچه های دست بافت ابریشمی به ندرت صورت می گرفت و تزیینات لباس ها بسیار محدودتر شد.

پوشاک زنان نماد فرهنگ و هنر ترکمن ها

البته پوشاک زنان ترکمن هنوز هم تجلی فرهنگ و هنر غنی ترکمن صحرا می باشد به گونه ای که با دیدن بانوی ترکمن به راحتی قومیت او را تشخیص خواهیم داد. آن ها پیراهن بلندی که تا قوزک پا می رسد به تن می کنند و اکثرا از دون زنانه استفاده می کنند. امروزه تنها طایفه های گوگلان و نخورلی از پیشانی بندهای سنتی و تاج عروسی بلند هم چنان استفاده می کنند. سایر دختران ترکمنی پس از ازدواج حلقه ای به سر می گذارند و روسری (از نوع یالیق یا دقراچ) یا چارقد خود را روی آن می اندازند. این حلقه ی زیر روسری نشان می

دهد که بانوی ترکمنی مجرد است یا متأهل. این حلقه ضخامتی ۲ سانتی متری داشته و انواع نقوش زیبا بر روی آن سوزندوزی می شود.

کلام آخر

با گذشت زمان و در تمام نقاط جهان، فرهنگ اقوام و جوامع بومی کم رنگ شده و رو به فراموشی ست و این امر تنها به ایران اختصاص ندارد. اما در حال حاضر اکثر کشورها و فرهنگ های مختلف به این نتیجه رسیده اند که حفظ هنر و فرهنگ بومی هم به جوامع محلی کمک می کند و هم به اقتصاد پویای کشور؛ به گونه ای که سعی می کنند از کوچکترین جزئیات هم استفاده کرده و یک نماد ملی برای خود می سازند. ایران سرزمین ست که با اقوام مختلف، لهجه ها و گویش های متنوع و فرهنگ های غنی و زیبا، یک پتانسیل بالقوه برای جذب گردشگران داخلی و خارجی به شمار می رود. جوامع عشایری ایران بسیار خاص و بکر بوده و گردشگران خارجی اطلاعات بسیار کمی از آن ها دارند. طراحی و برگزاری تورهای هدف مند آشنایی با زندگی عشایری اقوام مختلف با رعایت استانداردها، اصول اخلاقی و کدهای گردشگری یک گزینه ی بسیار مناسب و جذاب برای گردشگران داخلی و خارجی است. توسعه ی پایدار جز با همکاری و ارتباط میان مردم، جامعه ی محلی و سازمان های مربوطه صورت نمی گیرد. شما چطور فکر می کنید؟ چه راهکارها یا پیشنهاداتی دارید؟

از اینکه تا اینجا حوصله کردید و همراه قلم من شدید؛ سپاسگزارم. به امید حفظ میراث فرهنگی ایران زمین مان.

در تنظیم این مقاله از منابع زیر استفاده شده است:

شناخت فرهنگ و اقوام ایران زمین، حمید عامریان و امید شیوا
سیری در تاریخ سیاسی اجتماعی ترکمن ها، امین الله گلی

واژگان کلیدی: لباس سنتی قوم ترکمن، لباس محلی زنان، لباس محلی مردان، پوشش نوعروسان، رنگ آمیزی پارچه، زیورآلات، پوشش اسب های ترکمن، ترکمن صحرا

تنظیم مقاله از: مهسا صارمی کیا